

PENSJONISTTREFF PÅ RAUFOSS

Vi står i begynnelsen av et nytt tiår, det nest siste i vårt århundre, Arbeiderbevegelsens århundre. Med sterk vilje, pågangsmot og glød tok pionerene opp arbeidet med å endre vårt samfunn. De mobiliserte kreftene og skapte en bevelse bygget på innsatsvilje og tro på menneskets evne til å endre sine livsvilkår

Det er skjedd en enorm utvikling i det norske samfunn. Vi har omskapt et samfunn preget av klasse motsetninger, nød og fattigdom til et samfunn kjennetegnet av sosial og økonomisk trygghet, rettferd og arbeid for alle.

2

Hvordan var det samfunn som Arbeiderbevegelsen sprang ut av? Da Einar Gerhardsen ble født var levealderen for kvinner gjennomsnittlig 58 år. Den har siden den gang blitt mer enn 20 år lenger. Da han gikk i folkeskolen syntes flertallet at de levde under fattigslige kår, og 1/5 av befolkningen fant det vanskelig å skaffe seg nok mat.

I dag lever vi i ett av verdens rikeste og mest velorganiserte land. Vi har velutdannet arbeidskraft, et velorganisert næringsliv og vi har rike ressurser, menneskelig og materielt.

Vi har også et av verdens mest livskraftige demokratier,

basert på medbestemmelse i politikk, økonomi og egen arbeidssituasjon.

Fra alle sider av samfunnslivet kan vi trekke fram eksempler på den gjennomgripende omveltning som har funnet sted i dette århundre. Vi kan bare se oss omkring for å oppdage de gode kår den norske befolkning har oppnådd.

Den utviklingen vi har hatt, er ikke noe som er kommet av seg selv. Arbeiderklassens frigjøring har vært deres eget verk. La oss ikke glemme det.

Arbeiderpartiet har flere store merkesaker ved valget til høsten. Her i dag skal jeg komme inn på tre av dem:

- Arbeid for alle
- Forsvar for velferdsstaten
- Nedrustning og fred.

4

Vi har lagt fram et arbeidsprogram som sier klart hva vi vil gjøre. I Regjeringens langtidsprogram er våre planer enda mer konkretisert.

Det velgerne har som alternativ til Arbeiderpartiet er en Høyre-regjering. Det har mindre betydning om den står fram som en ren Høyre-regjering som støtter seg på de andre i Stortinget, eller som en såkalt samarbeidsregjering.

Både i Norge og Sverige har vi fått demonstrert at de borgerlige partier ikke er i stand til å regjere lenge sammen. Aftenposten karakteriserte det som skjedde under den borgerlige regjeringen i Sverige som en tragedie for landet. Jeg er enig i denne karakteristikken.

Vi kjenner mønsteret i borgerlige samarbeidsforsøk: store meningsforskjeller i sentrale saker, gradvis handlingslammelse og til slutt sammenbrudd. Staurene spriker mer og mer. Til slutt raser børa i bakken.

De store meningsforskjeller så vi senest da Regjeringens Langtidsprogram ble behandlet i Stortinget i forrige uke.

Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet avga en ordrik fellesmerknad til regjeringens program. Aftenposten skrev fredag: "Borgerlig samstemmighet i Stortinget. Alternativ foreligger." Men for at dette skulle være riktig måtte fellesmerknaden ha skissert en helhetlig borgerlig politikk i en konkret og forpliktende form. Det er ikke tilfellet.

6.

De borgerlige fellesmerknadene gir få nye svar og økt klarhet. Dette dreier seg ikke om noe program, men om en felles ønskeliste. Nøkkelen i de felles fraksjonsmerknadene ligger i selve innledningen. Den forplikter de tre partiene til å gå inn i drøftinger om en regjeringdannelse dersom valgresultatet skulle gi grunnlag for det. Mer enn dette får ikke velgerne vite! I klartekst betyr det at det er like mye eller like lite å holde seg til som før denne innstilling så dagens lys. Kort sagt: Vi vet ikke hvilken regjering vi kan få. Vi vet ikke hvilken politikk den vil føre. Det eneste vi vet er at den ikke kan føre den politikk den bebuder.

Regjeringen har for sin del lagt opp til en noktern analyse og til en nøye budsjettering i langtidsbudsjettet. Da langtidsprogrammet ble presentert, la jeg vekt på at dette var et opplegg som ikke innbød til overbudspolitik. Jeg var ikke den gang klar over i hvilken grad det var behov for å komme med nettopp en slik understreking. Den burde jo være helt overflødig! De borgerliges - og ikke minst Høyres kritikk - har hatt som gjennomgangsmelodi: En strammere linje - lavere offentlig og privat forbruk.

Hva er det så vi kan lese oss til i den borgerlige fellesmerknad? Det motsatte. For fellesmerknadene er blitt en inflasjonserklæring, ikke en regjeringserklæring.

Fellesmerknadene skisserer ikke engang en alternativ finanspolitikk. Vi får i hovedsak bare en lang ønskeliste over skatter som bør senkes og offentlige ytelser som bør økes. Noen av ønskene vil alene koste milliarder. Samlet lar disse ønskene seg kort og godt ikke gjennomføre.

Det går bare i drømmeland.

Man unnlater å gi klare svar på de aller fleste områder. Og det gjelder ikke bare på velkjente, men viktige områder som abortsaken, oljepolitikken, person- og bedriftsbeskatningen eller konsesjonspolitikken.

Som illustrasjon på en del av grunntonen i innstillingen, kan følgende setning stå: "Partene er innforstått med at stortingsflertallets syn blir avgjørende ved de enkelte vedtak om den fremtidige alkoholpolitikk." Det bringer straks tankene inn på noe som det er all grunn til å være opptatt av: Behovet for en handlekraftig regjering

Arbeiderpartiregjeringen kan legge fram et sterkt politisk regnskap. 1970-årene ble et av de største reform-tiår i Norges historie. Vi hadde den raskeste vekst som er registrert i noe ti-år -den svarte til en fordobling av våre samlede ressurser i løpet av en 15-års periode. Ikke bare opprettholdt vi sysselsettingen -

10.

vi økte den. I 1970-årene ble velferdsstaten befestet og utbygget av regjeringene Bratteli og Nordli. Reformene spente over et vidt felt. Miljøpolitikken og likestillingspolitikken fikk et klart gjennombrudd. Begrepet livsstandard ble symbolet på et rikere menneskelig miljø, og for ansvaret også for kommende generasjoner. For de fleste er samtidig inntektene vokst betydelig, og pensjonistytelsene er hevet mer enn gjennomsnittet. Sett under ett, er velferden utvidet og mer likelig fordelt, sosialt og geografisk.

Men vi står ved en korsvei. Den fulle sysselsettingen er ikke lenger noen selvfølge.

Siden 1973 er veksten i Vest-Europa halvert, og både prisstigning og arbeidsledighet tredoblet. Innen årets utgang vil antallet arbeidsledige i industrilandene overstige 30 millioner - mer enn syv ganger hele Norges befolkning!

De fleste regjeringer synes i praksis å ha oppgitt målet om full sysselsetting.

Men hva betyr en slik utvikling? Hva er det som utløses av menneskelige reaksjoner og savn? Av menneskelig fornedrelse? Av sosial uro og fare for oppløsning? Vi har ikke råd til å sløse med menneskelige resurser. Heller ikke har vi råd til å la yngre mennesker møte en hverdag

der det ikke er plass for dem, der de ikke kan vokse, menneskelig og sosialt - og gjøre en innsats i samfunnet.

Norsk økonomi påvirkes av utviklingen ute i verden. En utvikling som betyr en trussel også mot vår velferd.

Viktige næringer vil få vansker. Vi må føre en politikk for å sikre konkurranseevnen og for å styrke vekstevnen i norsk økonomi. Og likevel må vi regne med en vekst som betyr bortimot en halvvering av den produksjonsøkning vi har vært vant med. Det gjelder selv om vi regner med oljen.

Vi vil ikke godta en politikk som skaper massearbeidsledighet. Det stiller vår generasjon overfor en utfordring som vi ikke tidligere har møtt. Vi må satse sterkt for å nå et viktig mål: "Arbeid for alle".

Det får vi ikke gratis. En slik politikk vil kreve moderasjon i våre krav på andre områder. Vi kan ikke både få en sterk økning i vårt forbruk og samtidig trygge arbeidsplassene i årene framover.

Det skaper et problem at vi har bak oss 30-års sammenhengende periode med sterk vekst i produksjon og forbruk. Mange planer og forventninger bygger på at veksten vil fortsette med uforminsket styrke. Men på grunn av den

internasjonale økonomiske utviklingen kan den ikke det. Nå må forbruksveksten bli svakere enn vi er vant med -det gjelder både det private og det offentlige forbruket.

Det vil vi merke, selv om vi har hatt en sterk vekst i disse offentlige tilbudene gjennom hele det siste året. Vi ser behovene. Vi ønsker å hindre en senket sosial standard, slik de nå må finne seg i i mange andre land. Vi skal kjempe for å unngå offentlig fattigdom.

Da kan vi hver for oss ikke søke fordeler ved gjensidige forsøk på å utmanøvrere hverandre. Holder vi oss ikke

innen de realøkonomiske rammene, kan den ones lønnsøkning bety den annens tap av arbeidsplass. Da svekkes økonomien og vi utmanøvrerer oss selv. Skal vi sikre sysselsettingen, kreves det moderasjon fra alle grupper, men særlig fra de sterke.

Skal 1980-årene bli et mulighetenes ti-år, må de derfor også bli et solidaritetens ti-år. For 1980-årene vil stille større krav både til samhold og til evnen til å treffe beslutninger i fellesskap. Alle trenger et samfunn preget av solidaritet og felles ansvar. Alle kommer i perioder med svakhet, som sykdom eller alderdom. Det gjør også de sterkeste.

Å løse de inntektspolitiske spørsmålene på en slik måte at det blir virkeliggjort^e, blir en hovedoppgave i 1980-årene. De siste ukenes begivenheter viser oss påny at vi må arbeide oss frem til et bedre samspill. Her vil arbeiderbevegelsen føle et særlig ansvar.

Skal vi opprettholde konkurranseevnen må pris- og kostnadsstigningen ikke bli for sterk. Den prisstigningen vi har nå, gir grunn til bekymring. Pris- og kostnadsutviklingen er nå et hovedproblem i vår økonomi.

Jeg vil gjerne gjøre dette helt klart: Det fins ingen enkle måter å bekjempe inflasjonen på. De virkemidler som virkelig biter, har også negative virkninger.

Jeg har heller ikke sett noen av de borgerlige partiene komme med noen resept som ville gi snarlige, gjennomførbare og konkrete resultater.

Regjeringen må her - som på andre områder - se sin politikk som en helhet. De virkemidler som tilsammen gradvis kan dempe inflasjonen, er ikke uten videre populære. Regjeringen gav signaler om tilstramming i revider nasjonalbudsjett. Langtidsprogrammet er preget av nøkternhet

18.

Regjeringen vil bekjempe inflasjonen med mange tiltak, men hovedbidragene må komme fra en disiplinert finanspolitikk kombinert med inntektspolitisk samarbeid. Det siste krever samarbeid mellom arbeidslivets organisasjoner og regjeringen. Jeg tror at Arbeiderpartiet er bedre skikket enn Høyre til å makte de oppgavene vi her står overfor.

Et hovedelement i Arbeiderpartiets idegrunnlag er solidaritet og felles ansvar. Det slår gjennom i så vel vårt prinsippprogram som vårt arbeidsprogram.

Arbeiderpartiets regjeringer har ført denne linjen ut i praktisk politikk. Arbeiderpartiet har skapt bedre

muligheter for likhet mellom menneskene, likhet i vilkår og i utfordringer for alle grupper i vårt samfunn.

I 1970-åra har minstepensjonistene hatt en klart sterkere bedring av sine inntekter enn gjennomsnittet av lønns-takerne. Dette har vært en helt klar og gjennomtenkt politikk fra Arbeiderpartiets side. Dette har skjedd samtidig som antallet eldre har øket - og folk lever lenger enn noen gang. Kvinner i Norge har verdensrekord i antall leveår.

Dette krever store samlede utgifter - men dette har vært en prioritert oppgave for regjeringen - og det vil det fortsatt være. Regjeringen vil også i de kommende

20.

årene prioritere tiltak for å bedre levekårene for de grupper som er dårligst stilt.

Arbeiderpartiet vil alltid stå på den svakes side. Jeg har den tiltro til folk som har levet en stund, at de vet det.

Foran valg merker nok de eldre at de blir viet en større oppmerksomhet enn ellers. Det ene partiet etter det andre står fram og gir løfter.

Arbeiderpartiet har hatt ansvar for norsk politikk i mange 10-år nå, og vet at det er nødvendig å prioritere. Regjeringen kan ikke konkurrere med opposisjonen når det gjelder å love stadig nye og store offentlige ytelser. Vi vet at vi må ta hensyn til helheten i vår økonomi. Vi vet at vi blir stilt til ansvar for våre løfter og våre handlinger.

Helse- og sosialpolitikken har i den siste tida blitt et stadig mer aktuelt tema. Det ser jeg som et positivt tegn. Vi vil i årene som kommer få trangere økonomiske rammer for handlefrihet, og da er det viktig å stå vakt om grunnleggende helse- og sosialpolitiske prinsipper.

22.

Samtidig må vi være villige til å se kritisk på mange av de sosiale og helsemessige ordninger vi har vennet oss til, men som kanskje ikke gir de beste løsninger på framtidens oppgaver.

Særlig gjennom de senere 10-åra har helsetjenesten gjennomgått en enorm utvikling.

Helsetjeneste vil i framtida i høyere grad konsentreres om forebyggende tiltak. Kroniske sykdommer og sykdommer som skyldes miljø og livsstil blir antakelig de viktigste helseproblemene. Livsstilsykdommene må angripes i det daglige miljø på arbeidsplassene i miljøet rundt oss.

Dødeligheten av hjerte- og karsykdommer er dobbelt så stor blant fagarbeidere som blant funksjonærer i aldersgruppen 40-49 år, viser en undersøkelse. Det er ikke forhold innenfor, men utenfor helsesektoren vi må konsentrere vår oppmerksomhet om, dersom vi skal finne årsakene.

Undersøkelser viser at de fleste eldre er betydelige friskere og mer vitale enn det har vært alminnelig å anta. Mange eldre har et for pessimistisk syn på sin egen aldring. Kroppens besvær betraktes ofte som en uungåelig følge av alder. Forebygging av sykdommer vil bli viktigere også for eldre.

Storparten av alderdommen kan være en aktiv tid for de fleste. Også i høyere alder er mye avhengig av hva man selv gjør den til, og at man holder seg i fysisk god form.

Pensjonister selv ønsker ikke noen særomsorg, de ønsker å tilhøre det miljø de er fortrolige med. Likevel må en sørge for at tiltakene er til stede når behovene for omsorg melder seg. 90 pst. av alle eldre i dette land bor i sine hjem. Eldre ønsker å bo hjemme, så lenge det er mulig.

Isolasjon og mangel på medmenneskelig kontakt kan være et problem for noen eldre. Paradoksalt nok kan det virke som om ensomhetsfølelsen øker der folk bor tettest

sammen, nemlig i de store byene. De menneskelige kontaktene - det vi kan kalle det sosiale nettverket - fungerer bedre på mindre steder.

Levekårsundersøkelsen viser at mange pensjonister savner kontakten med arbeidskammeratene og arbeidslivet. Derfor er det viktig at de pensjonister som ønsker det kan få en slik kontakt, bl.a. gjennom deltidsarbeid som er tilpasset deres livssituasjon.

Velferdssentraler, eldresentra og pensjonisttreff er fine tiltak slik at pensjonister kan møtes. Hvor en kan drikke kaffe og ha det hyggelig sammen, og hvor en kan drøfte saker av felles interesse.

26

Jeg for min del skulle gjerne ha sett at pensjonisttreffene i høyere grad også kunne være åpne for ikke-pensjonister, kanskje også for ungdom. Jeg tror generasjonene har mye å gi hverandre. Vår ungdom går glipp av noe vesentlig dersom de mister kontakten med eldre mennesker. Den kontakten som en i tidligere tider hadde hjemme. Det er faktisk mange unge også som savner kontakt med eldre mennesker.

Gjennom mange tiltak som hver for seg kan virke små - skal vi forme et samfunn hvor de eldre hører med. Hvor nærmiljøet er formet slik at det gir mulighet for aktivitet, for arbeid og utfoldelse som er tilpasset eldres spesielle behov, ønsker og situasjon.

Det er tre måneder igjen til valget. Høyre, Kristelig Folkeparti og Senterpartiet mener de har et regjeringsalternativ. Men det er en lang rekke områder der det spriker mellom de borgerlige partiene. Abortsaken er det virkelig store tankekorset. Her tror jeg mange venter at det blir slutt på alle krumspringene og taktiske manøvre. Det er det eneste anstendige å si klart ifra: Høyres og Kristelig Folkepartis standpunkter kan ikke forenes. Det virker mer og mer pinlig at man søker å få ja eller nei til å bli både og. Det er en rekke saksfelter der mellompartiene ofte står nærmere Arbeiderpartiet enn Høyre - ja, der de i Stortinget har stemt sammen med oss og skapt flertall - med Høyre alene i opposisjon. Det må være vanskelig å ha ansvaret i mellompartiene i dag.

28

Jeg tror stadig flere av velgerne forstår at deres stemme kan bety en stemme til en handlingslammet regjering. Jeg tror mange bør trekke konsekvenser av dette den 14. september.

Det mest sannsynlige alternativ til fortsatt Arbeiderpartiregjering er en ren høyreregjering. Men det kan vel da bli en handlekraftig regjering vil noen si - Høyre er vel enig med seg selv? Det er nok ikke så enkelt. En høyreregjering ville bli en mindretallsregjering - og den ville stå langt svakere i Stortinget enn Arbeiderpartiets mindretallsregjeringer har gjort.

Den vil trenge støtte fra mellompartiene i en rekke saker.

Hva en borgerlig regjering vil stå for, vet ikke velgerne før etter valget. Det vi har behov for er en klar politikk som blir presentert før valget

For Arbeiderpartiet er dette noe helt grunnleggende. Vi har alltid lagt vekt på at velgerne bør vite når de skal velge, - at et politisk program er en kontrakt med velgerne. Det finnes bare ett slikt klart alternativ - Arbeiderpartiet.